

Fremtidens lærer .

VENSTRE

Fremtidens lærer

Skolens betydning for barn og unges framtid

Over inngangsdøra på en skole i Odense som ble bygd i 1907 står det: "Vil du bli noe må du lære noe". Denne setningen er langt mer gyldig i dag enn det den var for over 100 år siden. Ingen tidligere generasjon av barn og unge har vært mer avhengig av skolegangen sin enn de som vokser opp i dag. Dagens foreldre kan være helt sikre på en ting, og det er at barna deres kommer til å måtte leve av skolegangen sin. Barnas videre utdanning, arbeidsdeltakelse, helse og sosiale deltakelse er avhengig av hvordan de mestrer skolen.

Aktiv deltakelse og læring i inkluderende fellesskap i skolen gir et godt grunnlag for videre utdanning, deltakelse i arbeidslivet, en god helse og fravær av psykiske problemer, rus og kriminalitet. Dagens forskning viser svært sterke sammenhenger mellom mestring i skolen og framtidig livskvalitet. Av de som ikke klarer videregående opplæring med studie- eller yrkeskompetanse er om lag 20 % i NAV som 25-åring. Disse unge voksne har ikke formell kompetanse, liten yrkeserfaring og de har opplevd mange nederlag i skolen. Sannsynligvis kommer de til å trenge støtte fra det offentlige resten av livet. De blir lett uføretrygdete, lever i snitt kortere og bruker helsevesenet mer enn de som kommer gjennom skolen og inn i arbeidslivet.

Dette livsløpet avgjøres ikke først og fremst i videregående opplæring. Det er særlig grunnskolen som framstår som marginaliseringsgeneratoren i samfunnet. Den kunnskapen og de ferdigheter du får med deg gjennom grunnskolen er avgjørende for det videre utdanningsløp og dermed livet ditt. Verdens ledende utdanningsforsker John Hattie dokumenterer at om du ikke har løst lesekoden til du er 8 år, kommer du sannsynligvis aldri til å bli en funksjonell leser. Videre vet vi at kun 15 % av de som går ut av grunnskolen i Norge med lavere karakterer enn 3 i snitt, klarer videregående opplæring. Vi kan si at 85 % av disse får et nederlag som de aldri kommer til å glemme i livet. Av minoritetsspråklige gutter i Oslo med dårligere snittkarakterer enn 3 fra grunnskolen har 30 % en tiltale som omhandler kriminelle forhold før de er 20 år. Det kan hevdes at i disse kriminelle miljøene opplever de til en viss grad mestring, verdsetting og respekt, noe de sannsynligvis har møtt lite av i skolen.

Ikke bare er skolegangen viktig for den enkelte, det er også avgjørende for vekst i et samfunn. Samfunnsøkonomer viser at kostnadene ved at så mange faller ut av utdanning og ikke kommer inn i arbeidslivet er formidable. For et årskull av de som faller utenfor, utgjør kostnadene til hjelpe- og stønadsordninger i NAV samt mer bruk av helsetjenester ca 15

milliarder kroner i et livsløp. Om vi fikk 100 ekstra ungdom gjennom videregående opplæring og inn i arbeidslivet ville besparelsene være på 40 millioner kr pr år i 42 år. I denne sammenhengen er ikke utdanning en utgift, det er en investering og sannsynligvis den viktigste investeringen et samfunn kan gjøre.

Læreren er avgjørende for elevenes læring og utvikling

Den viktigste faktoren for elevens læringsutbytte i skolen er uten sammenligning lærerens kompetanse. Alle som har vært elever i skolen vet hvor avgjørende enkeltlærere kan være for vår læring og utvikling i både positiv og negativ forstand. Får du den rette læreren så får du interesse for skolen, du erfarer at du faktisk lærer og ikke minst opplever du tillit og en nær relasjon til denne læreren. Den internasjonale forskningen viser entydig at det er kunnskaper og ferdigheter hos læreren som har den sterkeste innflytelsen på elevenes læringsutbytte. Dette dreier seg om at læreren blant annet skal ha god faglig kunnskap, forstå elevenes måter å lære på, være god på tilbakemeldinger til elevene, kunne lede en klasse, ha gode relasjonelle ferdigheter, identifisere behov hos elever som sliter med læring og så videre.

Samlet betyr dette at læreren må ha god kunnskap om undervisning og læring, og samtidig må læreren kunne forstå hvordan den enkelte elev kan møtes på en best mulig måte. Dette er svært utfordrende og krever mye av læreren og skolen. Undervisning er noe av den mest komplekse aktiviteten som vi kan drive med fordi det kontinuerlig er en rekke faktorer som griper inn i undervisningen. Dette er faktorer som elevenes erfaringer og opplevelse, elevenes kunnskapsgrunnlag, relasjonelle forhold mellom elever, foreldrebakgrunn, regler i skolen, innhold i undervisningen, valg av arbeidsmåter, lærebøker osv. Den kompetente læreren håndterer denne kompleksiteten og når fram til elevene slik at de faktisk lærer.

Dette understreker at vi ikke alene kan bevilge oss til en god skole ved for eksempel å øke lærertettheten. En god skole skapes heller ikke av tester alene eller belønningssystemer for lærere. Det er heller ikke mulig å innføre styringssystemer som alene skaper en god skole. Læring foregår der eleven er, og det er sammen med læreren på en læringsarena.

Utvikling av hele mennesker

God læring og utvikling i skolen omhandler både de personlige sosiale og faglige områdene. Ved å lære fag i skolen så utvikles du som menneske, og ved å utvikle en sterk personlig identitet og gode sosiale ferdigheter så har du et godt grunnlag for å lære noe. Denne samtidigheten i personlig, sosial og faglig læring er avgjørende i skolen. Skolen er ikke bare fag, den danner også mennesket. Utenfor en skole i Danmark står det en kunstverk med følgende inskripsjon. "Trå varsomt. Her skapes mennesker". Dette er på mange måter et godt uttrykk for hva skolen egentlig handler om: den skal bidra til dannelse hos barn og unge. Det er viktig å understreke at den sosiale og personlige utviklingen ikke primært handler om omsorg. Det handler i større grad om struktur, tydelige forventninger og læring av sosiale ferdigheter.

Læring gir opplevelse av å være en del av et felleskap og mestring gir motivasjon og lyst til å lære mer. Fellesskapene eller klassene vi har gått i i skolen i skolen framstår som avgjørende. Disse fellesskapene betyr mye for vår utvikling, og det er vel derfor mange av oss møter fram på ulike jubileer etter endt skolegang. Dette understreker at barn og unge også skal ha det godt og trives i skolen, og de skal ta ansvar for hverandre og seg selv. Mobbing og andre former for krenkelser innebærer utestengning fra sosiale felleskap, og det rammer oss ikke bare i øyeblikket, men kan være noe vi bærer på resten av livet. Det skal være press og trykk på læring, samtidig som det også kan arbeides med barn og unge sin moralske, personlige og sosiale utvikling og læring.

Alle barn og unge i skolen skal lære og realisere sitt potensiale innenfor et fellesskap. Barn og unge lærer og utvikler seg både personlig, sosialt og faglig når de blir møtt av lærere med høy kompetanse på alle disse områdene. Det holder ikke med bare kunnskap i fag om det skal utvikles felleskap der barn og unge utvikler seg som mennesker. Dette uttrykker også at aldri tidligere har lærere vært viktigere for barn og unge sin framtid enn i dag fordi barn og unge tilbringer en så stor del av sin oppvekst der. Derfor bør skolen og lærerne løftes fram og ikke snakkes ned.

Utdannelse og elevenes sosiale og kulturelle bakgrunn

Vi vet at elevenes sosiale og kulturelle bakgrunn betyr mye for hvordan du lykkes i skolen. Barn av foreldre med lav sosioøkonomisk status skårer systematisk dårligere enn barn av foreldre med høy sosioøkonomisk status. Dette er knyttet til både kognitiv utvikling, sosiale ferdigheter og skolefaglige prestasjoner. Målet om likeverdig skole som bidrar til sosial utjevning klarer vi ikke å realisere godt nok. Situasjonen kan også betraktes som bekymringsfull fordi skolens reproduksjon av sosiale ferdigheter ser ut til å øke i stedet for å minske. Om ikke dette snus risikerer vi at en stor andel barn og unge av foreldre med lav sosioøkonomisk status mislykkes i skolen og blir avhengig av sosiale velferdsordninger.

I denne sammenheng er det naturlig å nevne at vi har innført mange virkemidler som allerede fungerer godt for sosial utjevning, og som vil virke enda bedre om de gis en mer målrettet innretning. En god barnehage er grunnlaget for en god skolegang. Her får barn utfordret seg i samspill med andre som resulterer både i sosiale ferdigheter, mestring og norsk språkforståelse. Skolefritidsordningen (SFO) er sammen med leksehjelp i tidlige skoletrinn også viktige virkemidler for å bidra til sosial utjevning. Det er en viktig politisk oppgave å sørge for at flere av dem som trenger det aller mest, benytter disse tilbudene.

Det er naturlig og viktig at det fra politisk hold foreslås flere tiltak som skal ha til hensikt å redusere sosiale forskjeller gjennom et godt utdanningssystem. I dag har vi også forskning om hva som ser ut til å løfte læringsutbyttet til elever med lav sosioøkonomisk status. I 2015 leverte professor David Mitchell en såkalt metaanalyse til utdanningsdepartementet på New Zealand der han ut fra et omfattende forskningsmessig grunnlag har analysert hva som kan redusere sosiale forskjeller i gjennom innsats i skolen. Hvordan kan skolen realisere potensiale for læring hos alle elever uavhengig av foreldrenes sosiale, kulturelle og

økonomiske status? Mitchell sin første konklusjon er at tiltak og strategier i skolesektoren må basere seg på forskning om hva som virker med hensyn til å redusere sosiale forskjeller. Han viser så til en rekke tiltak som har dokumenterbar effekt på å bidra til sosial utjevning.

På kommunalt nivå dreier dette seg primært om å utvikle gode skoler og om å rekruttere og utvikle gode lærere. Skoler med høy kvalitet gir bedre læring for alle elever uavhengig av foreldrenes sosiale og kulturelle bakgrunn. Det er interessant at Mitchell finner at den dyktige læreren med bred kompetanse også bidrar til å redusere sosiale og kulturelle forskjeller! Videre bør det på kommunalt nivå legges opp til skolevalg som gjør at det blir et mangfold av elever med ulik bakgrunn i alle skoler. Det bør så langt som mulig unngås skoler der elevene i hovedsak har foreldre med lav sosioøkonomisk bakgrunn og en annen etnisitet enn majoriteten. Dette må vi få til gjennom lokale tiltak, som byplanlegging, fritt skolevalg i kommunene der det er mulig, og en klok fordeling av ressurser slik at skoler med spesielle utfordringer blir tilgodesett. Denne skolepolitiske tankegangen har linjer helt tilbake til Johan Sverdrups folkeskole der alle befolkningsgrupper skulle samles i én felles skole.

I den enkelte skole viser Mitchell at det er avgjørende å involvere alle foreldre i barnas skolegang uavhengig av foreldrenes sosiale og kulturelle bakgrunn. Alle foreldre betyr noe, og de har avgjørende innflytelse på egne barns skolegang og læring. Egne program for å gi foreldre nødvendig kompetanse til å kunne støtte og oppmuntre egne barn, har god effekt. Særlig bør det etableres foreldreprogrammer i forbindelse med skolestart og overganger i løpet av skoleløpet. Dette innebærer at fremtidens lærer må ha kompetanse i å samarbeide direkte med et mangfold av foreldre. Andre viktige tiltak er å legge vekt på grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving og regning. Det bør videre utvikles inkluderende skolekulturer der elever får god hjelp og emosjonell og faglig støtte fra lærerne. Kontinuerlig oppfølging på elevenes resultater med hensikt å forbedre undervisningen er også et godt tiltak for å utjevne sosiale forskjeller.

Resultatene av Mitchells undersøkelser er verdifulle bidrag til utviklingen av skolen. Dessverre vet vi fortsatt for lite om dette, og det er mange uløste spørsmål. Det må forskes mer, ikke bare om skolen, men i skolen. Den enkelte lærer har gjennom fem års utdanning et godt grunnlag for selv å kunne bidra, og det må derfor gjøres enklere for læreren å få kunne forske selv. Ikke bare ville dette bidra til en mer spennende lærerkarriere, men det ville sikre at de viktige spørsmålene blir stilt og belyst.

En utjevning av sosiale forskjeller i skolen er avgjørende for hva slags samfunn vi får i fremtiden. Kulturelle og religiøse motsetninger og konflikter utfordrer vårt fellesskap. Disse utfordringene kan møtes gjennom gode utdanningstilbud og kompetente lærere. Det er primært utdanning som kan redusere den sosiale og kulturelle reproduksjon og dermed forhindre utvikling av parallelle verdier og samfunn. Om vi ikke gir en kvalitativ god utdanning til alle barn og unge kan vårt demokrati og velferdssamfunn stå på spill.

En lærerutdanning for fremtiden

Det er avgjørende å forberede lærere på de utfordringene de vil møte gjennom en god lærerutdanning. Vi kan si at kvaliteten på lærerutdanningen vil bli avgjørende for kvaliteten på den norske skolen. Internasjonal forskning om kvalitet i lærerutdanning uttrykker at lærerutdanningen bør bygge på tre hovedområder; kompetanse om læring og elever, kompetanse om fagene i skolen og kompetanse om undervisning. Dette er lærerkompetanser som feedback til elevene, standarder for undervisning, klasseledelse, vurderingsprinsipper, relasjoner til elevene, bruk av ulike undervisningsmetoder og ikke minst kunnskap om fag og fagdidaktikk.

Den beste læreren er den som virkelig brenner for faget sitt og for lærerrollen. Det er den læreren som evner å formidle ikke bare faget, men dette engasjementet til elever og foreldre. Dette tilsier at vi bør åpne opp for hittil utradisjonelle virkemidler som opptaksintervju til lærerutdanningen. Personlige egenskaper og motivasjon bør vektlegges, selv om karakterer og opptakskrav fortsatt må være viktigst, særlig i de fagene lærerstudenten skal undervise i.

Men en generell kunnskap om læring og undervisning må i lærerutdanningen også ta høyde for at læreren i dag møter en heterogen elevgruppe. I skolen er det til en hver tid elever som sliter med læring. Dette utgjør i dag ca. 20 % av elevgruppen. Vi vet at lærerens spesialpedagogiske kompetanse er mest avgjørende for disse elevenes læring og utvikling. Skolen har også elever som sliter psykisk, som er ensomme, uteblir fra skolen eller blir utsatt for mobbing. Dette er barn og unge som har en svært vanskelig hverdag i skolen, og som vi i dag ikke klarer å møte på en god nok måte. Disse avgjørende områdene i barn og unge sitt liv må framtidige lærerstudenter få mulighet til å fordype seg i. Men både lærerutdanningens tilbud om spesialpedagogikk og det spesialpedagogiske arbeidet som foregår i skolene, må utvikles videre. Spesialpedagoger kan ikke bare operere på siden av klassesituasjonen, men må operere nær læreren og klassen, og integreres i et naturlig skolemiljø som en del av klassens arbeid.

Framtidens skole skal ikke bare utdanne oss til noe spesielt, men til noe fleksibelt. Samfunnet står overfor store endringer som følge av teknologisk og økonomisk utvikling, og kreativitet blir stadig viktigere både i utdanning og yrkesliv. Vi må slutte å stille barn spørsmål om hva du skal bli og heller spørre barn om hvem de skal bli. Kreative, praktiske og estetiske fag må derfor få en større del i framtidens utdanning.

En ny lærerutdanning bør også møte de kompetanser læreren trenger i morgendagens skole. Det såkalte Ludvigsen-utvalget har levert to offentlige utredninger om framtidens skole. Dette dreier seg om hva elevene trenger av kompetanser de neste 20 til 30 årene. Basert på analyser og forskning uttrykkes det her klart at fagfornyelse er avgjørende fordi det foregår en kontinuerlig innovasjon som skaper ny kunnskap. Denne fagfornyelsen omtales i dag ofte som det 21 århundres ferdigheter. Det vil si at barn og unge skal lære seg ferdigheter som samarbeid, kreativ tenkning, problemløsning, kommunikasjon og bruk av ny

informasjonsteknologi. Læreren må derfor utdannes til også å mestre disse nye innholdsområdene i en framtidig skole.

Det er mangler i dagens lærerutdanning, og det kan være god grunn til å endre og utvide den. Oslo kommune gir etterutdanning til dagens ny-utdannende lærere fordi de ikke er godt nok forberedt på hverdagen i læreryrket. Denne etterutdanningen av nye lærere er knyttet til pedagogiske emner, og ikke til fag. Det vil si at det ikke er fagkompetanse skoleeieren Oslo kommune mener lærerne mangler, men kunnskaper og ferdigheter tilknyttet pedagogisk praksis.

Lærere i dagens skole må også ha kunnskaper tilknyttet å samarbeid med andre lærere. Læreryrket er ikke lenger privat, det er et kollektiv orientert yrke der du utvikler deg og lærer samarbeid i team med andre lærere. Lærerutdanningene må utvikle seg når det gjelder internt samarbeid, og framstå som eksemplariske for framtidens samarbeidsorienterte lærere.

Flere skoler har de siste årene etablert forpliktende samarbeid med lærerutdanningen ved landets universiteter, og gjennom dette forpliktet seg til å stille opp når lærerstudentene skal i praksis, involvere dem i forskningsarbeidet og stille opp som arena for forskning og utvikling. Disse skolene kalles universitetsskoler, og er en god måte å gjøre både skoler og universiteter bedre. Det bør stilles nasjonale krav til universitetsskolene, og kombinert med mer tilpasset praksis i undervisningen kan de bedre til å styrke både lærerutdanningen, kunnskapen om læring og kvaliteten på det enkelte fagområde i skolen.

Innholdet i den framtidige femårige lærerutdannelsen må være i samsvar med den framtidige skoles oppgaver og i samsvar med internasjonale forskning om lærerutdanning. Den må bygge på kunnskap om hva som fører til god læring for ulike grupper av elever og vise forståelse og respekt for det mangfold av oppgaver som lærere og skolen står ovenfor hver dag. Det holder ikke bare å legge til ett år og samtidig fortsette med det innholdet vi i dag har i lærerutdanningen. Ikke minst må praksisorienteringen bli sterkere, og det kreves at både de ansatte i lærerutdanningen må ha erfaringen fra skole og at det er en økonomi i lærerutdanningen som gjør at studentene kan følges opp.

I Norge kan hvem som helst egentlig kalle seg lærer, uten å ha gått gjennom formell utdanning. I flere andre høystatus-yrker er det ikke slik, og heller ikke for lærere i Sverige. Der kreves en sertifisering som er ment å sikre bedre kvalitet i skolen og høyere status for læreryrket. En slik ordning må ses i sammenheng med rett og plikt til kompetanseheving og kanskje også turnusår for lærere. En slik sertifisering vil kunne ha betydning for hvilke oppgaver og hvilket ansvar lærerne skal ha på skolen, og vil derfor også ha betydning for lønnsfastsettelsen.

Karriereveier for lærere

Om kvaliteten i skolen skal videreutvikles er vi avhengig av at de mange kompetente og dyktige lærere som vi har i dag, fortsetter som lærere. I dag er den eneste karrieremuligheten innenfor skoleverket for lærere å gå over i en administrativ stilling som for eksempel skoleleder. Dette gjør også at mange lærere slutter i skolen og går over i andre yrker. Dette gjenspeiles i det faktum at vi mangler lærere i skolen fordi en rekke mennesker med lærerutdanning arbeider i yrker med bedre lønns- og arbeidsvilkår.

Om de dyktige lærerne skal beholdes og samtidig kunne fungere som veiledere for andre lærere, trenger vi alternative karrieremuligheter. En mulighet for en profesjonsorientert doktorgrad ville vært en slik mulig karrierevei. Lærere bør kunne søke slike stipendiater og etter endt utdanning også få høyere lønn på linje med det som i dag eksisterer i høyskoler og universitet. Dette bør også gjenspeiles i en ny stillingskategori for lærere i grunnskole og videregående opplæring tilsvarende førsteamanuensis i universitets- og høyskolesystemet.

Lærerspesialister er en annen mulighet for å skape karriere for lærere. Slike stillinger vil kunne gis lærere med høy kompetanse ut fra søknad og vurdering av kompetansen. Disse lærerne ville dermed få en posisjon som gjenspeiler deres kompetanse, og ordningen vil også kunne bidra til at andre lærere videreutvikler seg og øker kompetanse.

Læreres arbeidshverdag er naturlig nok en avgjørende faktor både for rekruttering og muligheten til å holde på dyktige og faglig kompetente pedagoger. Ludvigsen-utvalget tok til orde for en opprydning og nyorientering i læreplanverket, og dette er også tema for regjeringens nylig fremlagte innholdsmelding. Det er et åpenbart behov for å gjøre læreplanene enklere og mer kortfattede og uten vesentlige pedagogiske føringer. Dette vil i mye større grad gi den enkelte lærer og den enkelte skole frihet til å legge opp undervisningen slik de mener er best. Det vil gi mer rom for pedagogisk nytenking, for individuell tilrettelegging, og for å styrke lærerens mulighet til å vektlegge generelle læreplanmål om dialog, vekst og dannelse i det enkelte fag.

Sist, men ikke minst må byråkratiet som den enkelte lærer møter i arbeidshverdagen, reduseres og læreren må kunne få tilbake friheten til å fungere som kompetent fagperson, og ikke som byråkrat. Forventningene til lærerne har vært økende i mange år, både fra elever, foreldre, skoleledelse, skoleeiere og samfunnet for øvrig. Kravene til dokumentering, registrering og rapportering i skolen økt til tross for intensjoner om å redusere mengden. Mer tid til byråkrati betyr mindre tid til undervisning og elevkontakt. Det er fortsatt behov for en full gjennomgang av regelverk og styringsdokumenter som bidrar til å byråkratisere skolehverdagen.